

Güz 2018, Yıl: 3, Sayı: 6, ss. 96-135

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.32579/mecmua.463914>

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Süreci / Publication Process

Yükleme Tarihi: 26.09.2018 / Kabul Tarihi: 20.11.2018

Enes YILDIZ¹

MECMUALARDAN HAREKETLE BALDIRZÂDE SELİSÎ'NİN ŞİİRLERİ

Öz

Klasik Türk edebiyatı araştırmacılarının başvurdukları önemli kaynaklardan biri de şiir mecmualarıdır. Derleyeninin ve derlendiği dönemin edebî zevk ve eğilimini yansıtan şiir mecmualarının edebiyatımız için birçok faydası vardır. Şiir mecmuaları sayesinde yayımlanmış divanlarda olmayan şiirler gün yüzüne çıkar. Ayrıca divanları bulunmayan, bulunamayan şairlerin şiirleriyle mecmualarda karşılaşabiliriz. Bu yazı bugün için divanı elimizde olmayan 17. yüzyıl şairlerinden Baldırzâde Selîsî'nin şiirleri üzerinedir. Kaynaklara göre 17. yüzyılda yaşamış Selîsî mahlaslı iki şair bulunmaktadır. Bu şairler Âvâre-zâde Selîsî ve Baldırzâde Selîsî'dir. Bursa şeyhlerinden Baldırzâde Selîsî, Tokatlı Ali Dede'nin torunu Ulucami vaizlerinden Mustafa Efendi'nin oğludur. Şair, Bursa ve İstanbul'da birçok medresede müderrislik yapmış ve Mekke kadılığından emekli olmuştur. Velud bir sanatçı olan Baldırzâde Selîsî 1060 yılında vefat etmiştir. Baldırzâde Selîsî'nin edebiyatımızdaki asıl ünü "Ravza-i Evliyâ" adlı eserinden gelmektedir. Bursa'da yaşayan âlim, şeyh ve şairlerin hayat hikâyelerini ihtiva eden bu eser Türk edebiyatı tarihinde kendi türünde ilk eserdir.

Çalışmada öncelikle Selîsî mahlaslı şairler hakkında bilgi verilecek, ardından Baldırzâde Selîsî'nin mecmualardan elde edilen 4 kaside ve 19 gazeli şekil ve muhteva yönünden incelenecektir. Makalenin sonunda kaside ve gazellerin transkripsiyonlu metni verilecektir. Mecmuaların klasik Türk edebiyatı için önemini örneklendiren bu çalışma ile ortaya çıkan yeni bilgiler veya divan nüshasının bulunmasıyla oluşturulacak "Selîsî Dîvânı"na küçük de olsa bir adım atılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, mecmua, Selîsî, kaside, gazel.

¹ Millî Eğitim Bakanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, enesedebiyat@hotmail.com

BALDIRZADE SELİSİ'S POEMS BASED ON POEM COLLECTION

Abstract

The one of the important sources of classical Turkish literary researchers is poetry collections. Poetry collections which reflect the literary pleasure and tendency of the compiler and the period they compiled, have many benefits for our literature. Poets come out which published thanks to poem collections but aren't published in divans. In addition, we can encounter the poems of poets who do not have divans and cannot be found. This article is about the poems of Baldırzade Selisi of whom is the 17th century poet that does not have a divan today. According to the sources, there are two poets with the pseudonym (called) Selisi who lived in the 17th century. These poets are Avarezade Selisi and Baldırzade Selisi. Baldırzâde Selisi from the sheikhs of Bursa, the grandson of Tokatlı Ali Dede, was the son of Mustafa Efendi, one of the preachers of Ulucami. The poet worked as a professor in many madrasahs in Bursa and Istanbul and retired from Mecca. Baldırzade Selisi, a very fruitful artist, died in 1060. The famous fame of Baldırzade Selisi in our literature comes from "Ravza-i Evliya". This work, which contains the life stories of scholars, sheikhs and poets living in Bursa, is the first work of his kind in the history of Turkish literature.

In the study, firstly, information about the poets with the pseudonym (called) Selisi will be given and then Baldırzade Selisi's 4 kasida and 17 ghazal obtained from the poem collections will be examined in terms of shape and content. At the end of the article, the transcriptions of the kasidas and ghazals will be given. In this study which exemplifies the importance of poetry collections for classical Turkish literature, a small step will be taken in the "Selisi's Divan" has which will be formed by the discovery of new information or divan copies.

Keywords: Classical Turkish Literature, poem collection, Selisi, ode, iyrice

Giriş

Arapça "cem" kökünden gelen mecmua kelimesi "cem" olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, toplanmış, derilmiş" anlamlarına gelir (Devellioğlu, 2004: 596; Parlatur, 2011: 1033; Sami, 2009: 1293). "Mecmua edebiyatta terim olarak defter, çeşitli konuların bir araya getirildiği yazıları ihtiva eden kitap, şiir defteri anlamında kullanılmıştır." (Kut, 1986: 170). Mecmuaların edebiyat ve kültür tarihimize önemli katkılarından biri derlendiği dönemin şiir zevkini yansıtmadır. Şiir mecmuaları sayesinde divanı bulunmayan/bulunamayan şairlerin şiirleri bulunmuş veya divanlar oluşturulmuş, divanları yayımlanmış şairlerin divanlarında yer almayan şiirler gün yüzüne çıkartılmıştır². Biz de bu çalışma vesilesiyle bugün için divanı elimizde

² Klasik Türk edebiyatı için önemli kaynaklardan olan mecmualar üzerine bugüne kadar birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda mecmuaların tanımı, tasnifi ve edebiyatımız için önemi üzerinde durulmuştur. Mecmualar hakkında daha fazla bilgi için şu örnek çalışmalara bakılabilir: Çavuşoğlu, Mehmet (1979). *Amrî Dîvanı Tenkidli Basım*, İÜEF Yayınları, İstanbul. Demirel, Şener (1999). "16. Yüzyıl Divan Şairlerinden Mânî", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 9/1, s. 25-51. Gıynaş, Kamil Ali (2011). "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası", *Selçuk Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, s. 245-260. Gökalp, Haluk; Yıldız, Enes (2018). "İ.B.B. Atatürk Kitaplığı K 1565 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı Üzerine", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 11/55, s. 91-113. Gökalp, Haluk (2013). "Seyyid Vehbi'nin Divanında Yer Almayan Bir Kasidesi", *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*,

olmayan 17. yüzyıl divan şairlerinden Selîsî'nin mecmualardan tespit edebildiğimiz şiirlerini klasik Türk şiiri araştırmacılarının istifadesine sunuyoruz.

17. yüzyıl Osmanlı tarihi içinde gerilemenin başladığı siyasî, iktisadî ve askerî sıkıntıların baş gösterdiği bir yüzyıldır. Bu yüzyılda I. Ahmet'ten II. Mustafa'ya dokuz padişahın tahta çıkması dönemin istikrarsızlığını, idari boşluğunu göstermektedir. Siyasî ve ekonomik gerilemenin aksine bu yüzyılda edebî alanda gelişme devam etmiş, klasik Türk şiiri en parlak dönemlerinden birini yaşamıştır. Bu dönemde Nef'î, Nâbî, Nâ'ilî, Şeyhülislam Yahya, Neşâtî gibi birçok usta sanatçı yetişmiştir. Yine edebiyatımızda “Sebk-i Hindî ve hikemî” adı verilen edebî üsluplar bu yüzyılda görülmüştür. Bu dönemde yetişen ve kaynaklarda adı geçen şairlerden biri de Baldırzâde Selîsî'dir.

1. Selîsî Mahlaslı Şairler:

Şair tezkirelerinde 17. yüzyılda yaşamış Selîsî mahlaslı iki şair vardır. Selîsî hakkında bilgi veren tezkireler ise Mucib, Belîg, Rızâ, Safâyî ve Kemiksiz-zâde Safvet tezkireleridir. Bu tezkirelerin şairlerin ismi, doğum yeri ve hayatlarına dair verdikleri bazı bilgiler özetle şöyledir:

Tablo 1. Selîsî mahlaslı şairler hakkında bilgi veren tezkireler.

	Âvâre-zâde Selîsî	Baldır-zâde Selîsî
Mucib	Adı Mehmed, Bursalıdır.	-
Belîg	Adı Mustafa, Edirne'den azl olunduktan sonra 1646 vefat etti.	Adı Mehmed, Mekke kadılığından emekli olup 1060'da vefat etti.
Rızâ	Adı Mustafa.	-
Safâyî	Adı Mustafa, İstanbulludur.	Adı Mehmed, Bursalıdır.
Kemiksiz-zâde Safvet	İstanbulludur.	Bursalıdır.

1.1. Âvâre-zâde Selîsî

17. yüzyıl şairlerinden Âvâre-zâde Selîsî'nin adı Mucîb Tezkiresi'ne göre “Âvâre-zâde Mehmed Efendi”dir. Mucîb, Âvâre-zâde Selîsî'nin Bursa'da kadı olduğunu, ilmi gibi şiiri ma'mur ve nesrinin meşhur olduğunu söyler ve “nev-bahâr” redifli

Sayı 8/1, s. 299-314. Kartal, Ahmet (2006). *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara. Kesik, Beyhan (2012). “Bazı Şiir Mecmualarından Hareketle Basılı Divanlarda Bulunmayan Bâkî Mahlaslı Şiirler”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 9, s. 115-122. Selçuk, Bahir (2014). “Bir Şehir Medhiyesi: Nergisî'nin Saray Kasîdesi”, *International Journal of Language Academy*, Sayı 2/3, s. 27-39. Yıldız, Enes (2018). Klasik Türk Edebiyatında Şehir Şiirleri ve Revânî'nin Yayımlanmış Divanı'nda Yer Almayan Medine Kasîdesi”, *International Journal of Language Academy* Sayı 6/2, s. 120-143. Zülfe, Ömer (2006). *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikî ve Şiirleri*, Edebiyat Yayınevi, İstanbul.

bir bahâriyye gazelini verir: “Hâlâ Burûsa’da kadı olan Âvâre-zâde Mehmed Efendi’dir. Cihet-i ‘ilmiyyesi gibi şi’ri dahı ma’mûr ve inşâ ile meşhûrdur.

Gazel

Var idi dillerde çokdan ârzû-yı nev-bahâr
Açılup ezhâr geldi şimdi bûy-ı nev-bahâr

Makdeminden var ise aldı haber bâd-ı sabâ
Devr idüp etrâfi eyler cüst ü cûy-ı nev-bahâr

Leşker-i ezhâr geldi aldı mülk-i gülşeni
N’ola olursa müzeyyen çâr-sûy-ı nev-bahâr

Rûy-ı gülşende zuhûr itdi benefşe câ-be-câ
Gûyiyâ kim geldi hatt-ı müşg-bûy-ı nev-bahâr

Açılup gülzârda güller Selîsî oldılar
Her birisi bir cûvân-ı hûb-rûy-ı nev-bahâr” (Altun, 1997: 36)

Belîğ’e göre ise Âvâre-zâde Selîsî’nin ismi “Âvâre-zâde Mustafa Efendi”dir. Edirne’den azl edilen şair 1056 (1646)’da vafat etmiştir. Belîğ, Âvâre-zâde Selîsî’den iki ve üç beyitlik iki örnek şiir verir: “Âvâre-zâde Mustafa Efendi. Edirne’den ma’zûl. Bin elli altı senesinde sayyâd-ı ecele nahcîr oldı.

Rûy-ı gülşende zuhûr itdi benefşe câ-be-câ
Gûyiyâ kim geldi hatt-ı müşg-bûy-ı nev-bahâr

Leşker-i ezhâr geldi aldı mülk-i gülşeni
N’ola olursa müzeyyen çârsû-yı nev-bahâr

*

Varıcek duhter-i rez rind-i harâb-âbâda
Pîr-i mey-hâne ana geldi mübârek-bâda

Bize lutf üzre idi şimdi cefâ öğrenmiş
Râst gelmiş gibi ol serv-i sehî üstada

Tolaşır mûy-miyânını o şûhun a'dâ

Korkaram ki yine çok fitne olur arada” (Abdulkadiroğlu, 1999: 165)

Rızâ Tezkiresi'nde “Âvâre-zâde Mustafâ Efendi” olarak geçen Selîsî'nin Bursa'da görev yaptığını ilim ve fazileti ile tanındığını söyler. Rızâ da Mucîb gibi Selîsî'nin bahariyye gazelini verir: “Hâlâ Burûsa'da mesned-nişîn-i hükûmet olan Âvâre-zâde Mustafâ Efendi'dür. 'İlm ü fazilet ile ma'rûf u ma'mûr olduğu gibi şî'r ü inşâyla dahı mevsûf u meşhûrdur. Bu gazel-i vâki'ü'l-beyân zâde-i tab'-ı pür-fazl u 'irfânlarıdır.” (Zavotçu, 2009: 173).

Selîsî hakkında en ayrıntılı bilgiyi Safâyî vermektedir. Safâyî Tezkiresi'ne göre Selîsî'nin adı Mustafa'dır. Âvâre-zâde namıyla meşhur olan şair İstanbul'da doğmuştur. Evvela “tahsîl-i ma'ârif-i bî-hesâb”tan sonra mülazım olmuş, daha sonra Süleymaniye, Halep, Bursa, Galata ve Edirne kadılıklarında bulunmuştur. Şair 1054 tarihinde vefat etmiştir. Tezkirede şairin üç beyti verilmiştir:

Varıcak duhter-i rez rind-i harâb-âbâda

Pîr-i meyhâne ana geldi mübârek bâda

Su gibi gönlüm akar kûyuna vardıkça gönül

Bilmezem kim ne var ol serv-i semen-sîmâda

Tolaşır mûy-ı miyânına o şûhun ey dil

Korkarım kim yine çok fitne ola arada (Çapan, 2005: 268-269).

Kemiksiz-zâde Safvet ise sadece İstanbullu olduğunu söyler ve Safâyî Tezkiresi'nde verilen aşağıdaki iki beyti verir:

Varıcak duhter-i rez rind-i harâb-âbâda

Pîr-i mey-hâne ana geldi mübârek bâda

Su gibi gönlüm akar kûyuna vardıkça gönül

Bilmezem kim ne var ol serv-i semen-sîmâda (Güzel, 2012: 320).

1.2. Baldırzâde Selîsî

17. yüzyıl şairlerinden olan Mehmed Baldırzâde Selîsî hakkında Belîğ, Bursa şeyhlerinden olduğunu, Mekke kadılığından emekli olup 1060 tarihinde vefat ettiğini söyler: “Bursavî Şeyh Mehmed Baldır-zâde. Mekke kazâsı'ndan mütekâ'id. Bin altmış târîhinde fevt oldu.

Şu denlü Hüsrev-i Dey sîm-i berfi kıldı nisâr
 İşigin itdi gümüşden cemî'-i bay ü gedâ
 Sarındı serv başına beyaz destâr
 Meger ki aldı yeşilin gelüp nakîb-i şitâ

*

‘Ârızundan geliyor hatt-ı siyeh didüm o yâr
 Âh idüp didi dahı kara haberden nen var

*

Yâra didüm öpeyin bir zakanun
 Didi var hayrını gör o çenenün (Abdulkadiroğlu, 1999: 166)

Safâyî'ye göre Baldırzâde'nin adı Mehmed'dir. Bursalı şair Bursa ve İstanbul'da müderrislik yapmıştır. “Vefeyât” sahibi Selîsî, 1060 tarihinde vefat etmiştir:

Gül-i maksûd almadan gitdi zahm-ı hâr-ı gam kaldı
 Döküldü câm-ı ‘ayşım dîde-i hasretde nem kaldı (Çapan, 2005: 269).

Kemiksiz-zâde Safvet ise sadece Bursalı olduğunu söyler ve aşağıdaki beyti verir:

Gül-i maksûd olmadan gitdi zahm-ı hâr-ı gam kaldı
 Döküldü câm-ı ‘ayşım dîde-i hasretde nem kaldı (Güzel, 2012: 321).

Bir başka kaynakta şu bilgiler verilir: “Bursa'da doğdu. Tokatlı Ali Dede'nin torunu ve Bursa Ulucami vâizlerinden Mustafa Efendi'nin oğludur. İyi bir tahsil gördü. 1594'te Arapzâde Abdürraûf Efendi'den mülazım oldu. 1601-1634 yılları arasında sırasıyla Bursa Molla Fenârî, Lala Şahin Paşa, İstanbul Dâvud Paşa, Bursa Yıldırım Bayezid, İstanbul Ayşe Sultan, Sahn-ı Semân, Bursa Sultaniye ve Üsküdar Vâlîde Sultan medreselerinde müderrislik yaptı. 1634 yılı sonlarında Üsküdar, bir yıl kadar sonra da Mekke kadılığına tayin edildi. 1639 Mayısında emekliye ayrılan Baldırzâde'ye arpalık olarak Yenişehir kazası verildi. Emeklilik döneminde de Bursa Yıldırım Han Medresesi'nde müderrislik yaptı. 12 Receb 1060'ta (11 Temmuz 1650) vefat etti. Bursa'daki Abdal Mehmed Camii hazîresinde babasının yanına gömüldü. Vefatına şair Âsımî, "Kerem-i Hakk'a mukârin ola Baldırzâde" mısraı ile tarih düşürmüştür. Fıkıh, tarih, tabakât konularında eserleri bulunan Baldırzâde Mehmed Efendi, Selîsî mahlasıyla şiirler de yazmıştır.” (Abdulkerimoğlu, 1992: 8). Velut bir sanatçı olan Baldırzâde Selîsî en çok Ravza-i Evliyâ adlı eseri ile tanınır.

2. Baldırzâde Selîsî'nin Eserleri

Ravza-i Evliyâ³: Bursa'da yaşayan âlim, şeyh ve şairlerin hayat hikâyelerini ihtiva eden bu eser Türk edebiyatı tarihinde kendi türünün ilk ve en iyi örneklerindedir. Eserde Emir Sultan'dan (ö. 833/1429-30) müellifin zamanına kadar yaşamış 200'den fazla şahsın biyografisi bulunmaktadır. 1059 (1649) yılında tamamlanan eserin adı Şeyhülislâm Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi tarafından konulmuş ve bu isim ebed hesabıyla kitabın yazılış tarihine uygun düşmüştür. Eserinin sonunda müellif babasından ve kendisinden de söz etmektedir. (Abdulkerimoğlu, 1994: 8; Hızlı & Yurtsever, 2000: 26).

Hâşiye alâ Şerhi's-Seyyid ale'l-Miftâh: Ebu Yakub Sekkâkî'nin Arap diline ait "Miftâhu'l-ulûm" adlı eserinin belâgat kısmına, Seyyid Şerif Cürcânî tarafından yapılan şerhe Baldırzâde'nin hâşiyesidir.

Târîh-i Mekke: Baldırzâde'nin 1046-1047/1637-1638 yıllarında Mekke kadısı iken yazdığı eserlerinden biridir.

Fezâil-i Haremeyni's-Şerîfeyn: Yine Mekke kadılığı sırasında yazdığı ve Fezâil-i Mekke-i Mükerrime ile Fezâil-i Medîne-i Münevvere başlıklı iki ana bölüden oluşan bir eserdir.

Binâ-yı Kâbe'ye Dâir Risâle: Mekke kadısı iken yazdığı bu eserin herhangi bir nüshası tespit edilememiştir.

Kitâbü's-Sakk: Hukukî yazışma usul ve örneklerini ihtiva eden bu risale, mukaddimesi ve hâtimesiyle müstakil bir eser hüviyetinde olup 10 bölümden müteşekkildir.

Eşrefoğlu Menâkıbı: Daha ziyade İznikli Eşrefoğlu Rûmî'nin hal tercümesine yer veren bu eser, bir yönüyle Ravza-i Evliyâ'nın mütemmimi görünümündedir.

Hâşiyetü'l-eshbâh: Kaynaklarda adından söz edilen bu eserin muhtevası hakkında bilgi elde edilememiştir.

Dîvân: Tezkirelerde adı zikredilen ve Baldırzâde'nin şiirlerinden örnekler ihtiva eden bu eserin hacmi ve mahiyeti konusunda bilgiye rastlanmamıştır.

Diğer eserleri ise *Terceme-i Hâl-i Hazret-i Emîr Sultân, Terceme-i Hâl-i Şeyh İsmâil Hakkî ve ez-Zuhru ve'l-Udde fî Şerhi'l-Bürde*. (Hızlı & Yurtsever, 2000: 24-26).

3. Baldırzâde Selîsî'nin Şiirleri:

Selîsî'nin şiirlerini tesbit için yaptığımız tarama sonucu aşağıdaki mecmualarda şairin şiirlerinin olduğunu gördük:

³Osmanlı tarihindeki illerde yetişenlerle ilgili biyografyalar arasındaki bu önemli esere İsmail Belîğ tarafından "Gül-deste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dâniş-verân-ı Nâdiredân" adlı bir zeyl de yazılmıştır. "Eser Baldır-zâde'nin Ravza-i Evliya'sına zeyildir. Yazar eserinin başında bildirdiğine göre, Baldır-zâde padişahlarla şehzadeleri almamış, Bursa'nın alınmasından H. 1133 tarihine dek her sınıftan tanınmış kişileri alarak devam etmesini Belîğ'e ısmarlamış, o da III. Ahmed zamanında eserini hazırlamaya başlayarak müsveddelerini Damat İbrahim Paşa'ya göndermiş, Paşa da beğenip beyaza çekmesini emretmiştir." (Levend, 2008: 408).

1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0336 numarada kayıtlı şiir mecmuası: Bu mecmuada Selîsî'ye ait 16 gazel ve 4 kaside bulunmaktadır. 74 varaktan oluşan mecmuada, ta'lik yazı türü ile Âzerî, Bâkî, Kabûlî, Cemâlî, Hâletî, Kerîmî, Edîbî, Necâtî, Veysî gibi birçok şaire ait farklı nazım şekillerinde şiirler mevcuttur. Makalemizde üzerine çalışma yapılmamış bu mecmua esas alınmıştır.

2. Milli Kütüphane Yz. A. 801 numaralı mecmuası: Çalışmamızdaki 17. gazel bu mecmuadadır (Baka, 2014: 101).

3. Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 3424 numarada kayıtlı şiir mecmuası: İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0336 numarada kayıtlı şiir mecmuasında yer alan 16. gazel bu mecmuada da bulunmaktadır. Gazelin mecmuadaki başlığı "**Ġazel-i Baldır-zâde Selîsî Efendi**"dir (Aslan, 2016: 327). Çalışmamızdaki ilk üç kaside, 18. ve 19. gazel de bu mecmuada bulunmaktadır (Özel, 2016:141, 317; Özveren, 2015: 79).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0336 numarada kayıtlı şiir mecmuasında Selîsî'nin dört kasidesi vardır: "**mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün**" kalıbıyla yazılan birinci kaside 35 beyitten oluşmaktadır. Hasb-ı hâl tarzında yazılan kaside "-ân" kâfiye-i müreddefeye sahiptir. Kasidenin 1-9. beyitleri şairin halini arz ettiği nesib/teşbib bölümüdür. 10-30. beyitleri ise medhiye ve şairin isteklerini sıraladığı bölümüdür. 31-35. beyitleri kasidenin dua bölümünü oluşturur.

İkinci kaside 31 beyitten oluşan şitâiyedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0336 numarada kayıtlı şiir mecmuasında bu kasidenin ilk 15 beyti eksik olup 16-31. beyitleri mevcuttur. Kasidenin eksik ilk 15 beyti Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 3424 numarada kayıtlı kaside mecmuasından tamamlanmıştır (Özveren, 2015: 73). Bu mecmuadaki iki kasidenin başlığında şiirlerin Baldırzâde Selîsî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. Kaside "**mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün**" kalıbıyla yazılmıştır. "-â" kâfiye-i mücerred ile yazılan kasidenin 1-12. beyti nesib/teşbib, 13-28. beyti medhiye ve 29-31. beyti dua bölümünü oluşturur.

Üçüncü kaside ise "**fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün**" kalıbıyla yazılmış 24 beyitlik bir bahâriyedir. "-er" kâfiye-i mücerred ile yazılan kasidenin 1-6. beyit nesib/teşbib, 7-21. beyit medhiye, 22. beyit fahriye ve 23-24. beyit ise dua bölümünü oluşturur.

Dördüncü kaside de "**fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün**" kalıbıyla yazılmış 23 beyitlik bir bahâriyedir. "-âz" kâfiye-i müreddefe ile yazılan kasidenin 1-8. beyit nesib/teşbib bölümüdür. 9-17. beyitler Cenâb Paşa övgüsünü içerir. 22 ve 23. beyitleri ise kasidenin dua bölümüdür.

Mecmuada Selîsî'nin 16 gazeli bulunmaktadır. Selîsî'nin 16 gazelinin revî harfine göre sayıları şu şekildedir: Cim (ج) 1, dal (د) 1, ra (ر) 3, şın (ش) 1, kaf (ق) 1, kef (ك) 2, mim (م) 2, nun (ن) 2, vav (و) 1, ye (ی) 2.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0336 numarada kayıtlı şiir mecmuasını nazirecilik açısından da değerlendirebiliriz. Mecmuanın bazı varaklarında aynı vezin ve kafiyeye yazılmış birkaç gazel art arda bulunmaktadır. Zaten mecmuanın tamamında olmasa da yer yer zemin şiirlere nazire yazan şairler başlıklarla belirtilmiştir. Aynı vezin ve kafiyede yazılan şiirler içerisinde Selîsî'nin altı gazeli mevcuttur. Bu gazellerden üçü zemin şiir, üçü de naziredir. Aynı bir çalışma konusu olup bu çalışmanın sınırlarını aşacağı için Selîsî'nin zemin şiirlerinin ve örnek olarak seçtiğimiz nazirelerin sadece matla beyitleri aşağıda verilmiştir:

Selîsî'nin zemin şiirine Muhîfî'nin naziresi:

Zâhidâ baña yûri pend idüben çekme emek

Gönlümi cām-ı leb-i yârdan olmaz çekmek (Selîsî)

Ehl-i bezm içre görüp sîneñi cām-ı Cem çek

Rind-i mey-ḥ̄âre iseñ ey dil-i rüsvâ gerçek (Muhîfî)

Hisâlî'nin zemin şiirine Selîsî'nin naziresi:

‘Âşık olmuşsun seni almış o la‘l-i nûş-ḥand

Kendüñi çok böyle virmişsin yazıklar derd-mend (Hisâlî)

Genc-i ğamda hem-demüm geh girye olmuş geh nijend

Fırkat-i dildâr ile ḥalûñ diger-gün derdmend (Selîsî)

Vahdetî'nin zemin şiirine Selîsî'nin naziresi:

Cân Yūsuf'una mesken çâh-ı zeķan olmuşdur

Ya‘ḳûb-ı dile me‘vâ beytü'l-ḥazan olmuşdur (Vahdetî)

Dendānı o dildāruñ dürr-i ‘Aden olmuşdur

La‘l-i leb-i rengîni reşk-i Yemen olmuşdur (Selîsî)

Selîsî'nin zemin şiirine Zayfî'nin naziresi:

Bezm-i şarâb-ı nâbdan yıkıldı gitdi hep ‘adū

Meclis tehî aġyârdan sâķî yine ḥolsun sebū (Selîsî)

Her serv-ğaddüñ pâyine yaşum revân oldığı bu
Yetürdi bir tâze nihâl anı arar ol sũ-be-sũ (Zayfî)

Edîbî'nin zemin şiirine Selîsî'nin naziresi:
Bend ider dâyim beni ğisũ-yi miskîñũñ senũñ
Ğitmedi hiç 'aşık-ı miskîñũñe kîñũñ senũñ (Edîbî)

Cânım alur ğamze-i ser-tîz-i keskinũñ senũñ
Bilsem ey ğunî nedendür 'aşıkâ kîñũñ senũñ (Selîsî)

Selîsî'nin zemin şiirine Selâmî'nin naziresi:
Ağyârı saña 'aşık-ı nâlân şanursın
'Aşkuñda velîkin beni yalan şanursın (Selîsî)

Ey dil elem-i 'aşkı sen âsân şanursın
Her tıfl-ı cefâ-pîşeyi cânân şanursın (Selâmî)
Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 3424 numarada kayıtlı şiir mecmuasında bulunan çalışmamızdaki 18. gazel Yahyâ Efendi'nin zemin şiirine naziredir:

Zemin Şiir:

Dâğlar dâne-i elfler dâm u sîne dâm-ğâh
Şayd olunmaz bir ğümâ fikriyle geçdi 'ömrüm âh (Yahyâ Efendi)

Nazire:

Derd-i 'ışkuñla eger âh itmek olduysa ğünâh
Çok ğünâh itdüm yoluñda n'ideyin sulţânım âh (Selîsî)

Selîsî'nin gazellerinin 14 tanesi 5 beyit, 1 tanesi 6 beyit ve 4 tanesi 7 beyitten oluşmaktadır. Selîsî gazellerine 8 farklı aruz kalıbını tercih etmiştir. Şiirde hem ahengi oluşturan hem de şiirin genel anlamını üzerinde taşıyan şeklî özellik redif ve kafiyedir. Şair gazellerinde eklerden, kelimelerden ve hem ek hem de kelimedenden redif kullanmıştır. Aşağıda Selîsî'nin gazellerinin kalıp, beyit sayısı (B.S) ve kafiye veya redifleri (K. veya R.) tablo halinde verilmiştir:

Tablo 2. Baldırzâde Selîsî'nin gazellerinin şekil özellikleri.

Gazel	Kalıp	B.S	K. veya R.
G 1	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	5	-end
G 2	fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün	5	-ek
G 3	mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün	7	-ānum
G 4	mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün	5	-āhı
G 5	mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün	7	-ānum
G 6	mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün	5	-atmış
G 7	fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün	5	-ıķ
G 8	müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün	5	-ü
G 9	mef' ülü mefâ' ilün mef' ülü mefâ' ilün	7	-en olmuşdur
G 10	mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün	5	-em gibi
G 11	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	5	-oldurur
G 12	mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ülün	6	-ādan
G 13	mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün	5	-āde varur
G 14	mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün	5	-enc

G 15	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	5	-înüñ senüñ
G 16	mef' ülü mefâ' îlü mefâ' îlü fe' ülün	5	-ân şanursın
G 17	mefâ' îlün mefâ' îlün mefâ' îlün mefâ' îlün	5	-arı
G 18	fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün	5	-âh
G 19	mef' ülü mefâ' îlü mefâ' îlü fe' ülün	7	-em olmaz

Selîsî'nin kasidelerinin ilki şairin kendi ifadesi ile “hâl-i pür-melâl”ini ifade ettiği hasb-i hâl tarzındadır. İkinci kasidesi şitâiyye ve diğer iki kasidesi ise bahâriyye türündedir. “Bilindiği gibi klasik bir kasidede ilk bölüm nesip ya da teşbîp olarak adlandırılır. İster nesip ister teşbîp olsun her iki terim de bizde kasidenin tasvir bölümünü çağırıştır. Yani nesip de teşbîp de tasvir üzerine kurulmuştur. Tasvirler çoğu zaman bir nesne, bir mevsim tasviridir.” (Mengi, 2000: 122). Selîsî'nin kaside nesiplerinden üçü mevsim tasvirlerinden oluşurken biri hal anlatımına dayanan hasb-ı hâl tarzındadır. “Halleşme, dertleşme, halini bildirme, dert yanma, sohbet anlamlarına gelen hasbihal, esasen, karşılıklı konuşma için kullanılır. Şiirde hasbihal denildiğinde, şairin ön plana geçerek, ikinci bir şahısla söyleşmesi söz konusudur. Ancak, eski şiirimiz söz konusu edildiğinde, bu ikinci şahsın daha çok kendisine benzetme yoluyla kişilik kazandırılmış rüzgâr, felek, söz, vb. gibi varlıklardan, yani kurmaca kişilerden biri olduğu görülmektedir.” (Mengi, 2000: 123). Hasb-ı hâl, beyit düzeyinden manzume bölümüne ve müstakil şiirlere kadar çok geniş bir çerçevede ve anlamda kullanılmıştır. “Başta kaside olmak üzere farklı nazım şekillerinde yazılmış olan ve hasb-i hâl olarak adlandırılan manzumeler için kesin yargıda bulunmak mümkün değildir. Bu manzumelerde hasb-i hâl başlığı altında genellikle şairin şikâyetlerine, kişisel sorunlarına, bireysel ve toplumsal konularla ilgili eleştirilerine, övgü, fahiye ve nasihatlere yer verilmiştir.” (Gökalp, 2009: 19). ““Hasb-i hâl”in bir türden ziyade, şairin kendisini ya da başkasını konu edinen, şikâyet ya da övgü yollu, gerçek ya da kurmaca, tasavvufî ya da mecâzî konuları içeren “halin anlatımına dayalı” tüm eser, manzume ve bölümler için genel bir adlandırma olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır.” (Gökalp, 2012: 332). Hasb-i hâl geleneksel kaside anlayışı ve yeni türlerin doğuşu, gelişimi bağlamında da düşünülebilir. “Divan şairi, bilinen belli yapısı, düzeni olan kasideyi, ortaya koyduğu bazı örneklerde, geleneğin dışına çıkarmaya, dolayısıyla kasidenin alışılmış yapısını kırmaya çalışmış ve bunda da başarılı olmuş; yani gelenek aşılmıştır.” (Mengi, 2000: 135).

Selîsî, nesib bölümü hasb-i hâl olan kasidesinde içinde bulunduğu durumu arz eder. Ahi-zâde Efendi'nin övüldüğü kasidede, şair memdûhun keremine sığınarak hâl-i pür-melâlinin açıkça dile dökmüştür:

Baňa senüñ keremün bilmesem muqarrer eger

Bu deñlü itmezidim hâl-i pür-melâli 'ayân (K 1/21)

Selîsî'nin vücudu gam oklarına hedef olmuştur. Devir onu keman misali çekip çevirmiş, nâr-ı sitem gönlüne ateş bırakmıştır. Bu sebeple gönül tandırında ciğeri biryân kebapı olmuştur:

Vücūdumı hedef-i tîr-i ğam kılup her ân

Zamâne çekdi çevirdi beni mişâl-i kemân

Derûn-ı sineme âteş bırağdı nâr-ı sitem

Tenûr-ı dilde yanup oldı bu ciğer biryân (K 1/1-2)

Divan şiirinde âşıklık nişanlarından biri âhtır. Âşığın gönlünden çıkan âh göklere kadar yükselir. Selîsî içinde bulunduğu sıkıntılar sebebi ile gönlünden çıkan âhın kıvılcımlarını her gece feleklere saçır. Gecenin karanlığının sebebi aslında âhtır. Şair gecenin karanlığı doğal hadisesini hüsn-i talil ve mübalağa sanatı ile âha bağlamıştır:

Şalup feleklere âhum şerâreler her şeb

Cihânı tîre ider gice şanma dūd-ı duĥân (K 1/3)

Kasidenin ilerleyen beyitlerinde Selîsî halini şu şekilde arz eder: Kazanın eli şairin başına hadiseler taşıyıp atmış ve bu başında iyileşmeyen yaralar açmıştır. Kendini bülbüle benzeten şairin feryadına yetişen kimse yoktur. Bu yüzden yaratılış bülbülü binlerce âh u feryat eder. Zaman, şairi asla güldürmemiş, hatır gülü bir kere bile açılmamıştır. Gam ve mihnet askerleri saldırınca gönülde sefâ ve zevk yağmalanıp talan olmuştur. Artık şair bu hal nedeni ile gözyaşı dökmeye başlamış, bitmeyen gözyaşları dünyayı sele vermiştir. Şairin istediği bu mihnet ve gamdan kurtulup haline çare bulmaktır (K 1/4-9). Selîsî içinde bulunduğu durumu böylece açıkladıktan sonra kapısında nice zamandır mülazemet ettiği Ahi-zâde Efendi'ye arzusunu söyler. Şairin isteği Nişancı Medresesi veya Hürremiye Medresesi'nde hocalıktır:

Ķapuñda bir nice demdür mülâzemet iderin

Zamânıdur keremün kim revâ degül ĥırmân

Nişân-i devlet ü rıf at yeterdi sultânım

Nişancı Medresesin baňa eyleseñ iĥsân

Ve yâhud eyle 'atâ Hurremiyye Medresesin

K'olam zamân-ı şerîfünde hurrem ü handân (K 1/27-29)

Selîsî'nin ikinci kasidesi şitâiyye türündedir. Arapça şitâ kelimesinden türeyen şitâiyye, kış mevsimini tasvir eden, kışın insan ve toplum üzerindeki etkilerini anlatan şiir türüdür. Selîsî kasidenin nesip bölümünde teşbih ve mecazlarla kış mevsiminin gelişini ve tabiattaki değişimi tasvir eder. Şair kış mevsimini bir padişaha, karı ise şahın askerlerine benzetir. Kış padişahı kar askerlerini tan vaktinde çemen vilayetine salıp yağma etmiştir. Kış askerleri gülşene saldırınca dünya kar ve yağmur ile dolmuştur:

Sepîde dem ki çeküp cünd-i berfi şâh-ı şitâ

Vilâyet-i çemeni başdı eyledi yağmâ (K 2/1)

Döküldi gülşene cünd-i şitâ akın şaldı

Pür oldı leşker-i bārân ü berf ile dünyâ (K 2/3)

Artık kış mevsimi gelmiş, cihan kararmış, yılın en uzun geceleri yaşanmaktadır. Kar yağmış, dünya karanlığa gömülmüş, bütün ağaçlar beyaz kürk giymiş, aktan kara fark edilmez olmuştur. Yeryüzündeki kar nedeni ile gülşen Ak Deniz'e, yapraklar da denizdeki gemiye teşbih edilir. Kara kış gelince felek piri beyaz aba giymiş gibi görünür (K 2/ 7-12).

Üçüncü ve dördüncü kaside bahar tasvirlerine yer veren bahâriyye türündedir. “Bahariyeler, başta padişah olmak üzere devlet büyüklerinin dikkatini çekmek ve onlardan yardım almak için vesile arayan divan şairinin başlıca araçlarından biridir. Bu nedenle bahar, kaside nesiplerinde en sık işlenen konular arasında yer alır. Divan şairi genellikle nesip bölümünde bahar ve baharın çağrıştırdığı birçok unsuru asıl amaçları olan medhiyeye hazırlık maksadıyla kullanırlar.” (Gökalp, 2012: 298). Selîsî de iki kasidesinde baharın gelişini ve tabiatta olan değişimi tasvir ettikten sonra medhiyeye geçmiştir.

Kış mevsimi gitmiş, cihan taze can bulmuştur. Bahar, bayramla eş tutulan zevk ve sefâ mevsimidir. Çemen şeyhi yeşil seccadesini döşemiş, baharın gelişiyile yemyeşil gökyüzü atlastan elbisesini giymiştir. Kış mevsiminde cihan bağında bülbülden eser yokken baharla birlikte bülbül ötmeye başlamıştır. Baharda bülbülün sohbet arkadaşı doğal olarak güldür. Gülşende servi ağacına sabâ rüzgârından bahar haberi gelince salınmaya başlamıştır. Bu şevk ile insanların yüzü gülmüş, gönüllerde keder ve tasa kalmamıştır (K 3/1-6, K 4/6-7). Selîsî dördüncü kasidesinde baharın gelişini musiki terimlerini kullanarak anlatır. Felek seher vakti şevke gelip herkesle eğlenen bir şuh dilber gibi raks etmeye başlamıştır. Güneş altın işlemeli defini eline almış, zühre de çeng ile ona eşlik etmektedir. Saba rüzgârı nevrudan bir murabba getirmiş, bülbül onu okuyunca İsfahan ve Hicaz sesle dolmuştur. Gül çehreli mutrib yanına “uşşâk, büzürg ve kûçek”i toplayıp nağmeye başlamıştır (K 4/1-4).

Kasidelerde birini övmek amacıyla yazılan ve kasidenin en önemli bölümüne “medhiye” denir. Şairler din ve devlet büyüklerini, divan şiirinin kendine has hayal ve düşünce dünyasında benzer teşbih, mecaz ve kıyaslarla överler. Selîsî dört kasidesinde sırasıyla Ahi-zâde Efendi, Muzaffer Efendi, Abdurrahman Efendi ve Cenâb Paşa’yı över. Selîsî’nin övgüleri divan şiiri medhiye geleneğine paraleldir yani memduhların; cömertlik, yiğitlik, adalet, zekilik gibi vasıfları mübalağa ve teşbihlerle ifade edilmiştir. Yine memduhlar; tarihî, dinî ve mitolojik kişilerle kıyaslanmıştır. Selîsî övgülerinde benzer kalıp ifadeleri kullanmıştır:

Emîr-i meclis-i eşrâf ü zübde-yi ‘ulemâ

Emîn-i millet-i beyzâ mu‘în-i muhtâcân (K 1/10)

Emîn-i millet-i beyzâ mu‘în-i dîn-i Nebî

Melâz-ı hayl-i yetimân u melce’-i fuqarâ (K 2/14)

Hâkimü’ş-şer‘-i Nebî hâmi-i dîn-i Aḥmed

Dâver-i devr-i zamân fâzıl-ı pākîze siyer (K 3/9)

Selîsî’ye göre Ahi-zâde Efendi, ilim ve zekâda güneş gibi parlaktır. O havas ve avam demeden herkesin müşkülünü halletmeye çalışmış, hiçbir ilim ehli onun kapısında telef olmamıştır. Selîsî, Ahi-zâde Efendi’nin ilmini kıyaslarla ve mübalağalı şekilde över. O mana kapısının kilidini açar. Celâl ve Seyyid bu bağlamda onun yanında mektebe yeni başlayan acemi çocuklar gibidir. O kemâlât ve fazilette ikinci İmam-ı Azam olduğu için Ebu Yusuf’un, Ahi-zâde Efendi’ye talebelik etmesi revâdır. Ahi-zâde Efendi Kur’ân’ın manalarını baştanbaşa ezberlemiş, böylece Zemahşerî’nin Keşşâf’ı ve Beyzavî gibi olmuştur:

Sen ol ki kûfl-ı güşâ-yı der-i ma‘ânîsin

Celâl ü Seyyid olımaz yanuñda ebced-ḥûñ

Telemmüz eylese senden revâ Ebû Yūsuf

Kemâl ü fazl ile olduñ çü şânî-i Nu‘mân

Mezîd-i fazl ile Keşşâfsın ya Beyzâvî

Ser-â-ser ezberüñ olmuş ma‘ânî-i Kûr’ân (K 1/17-19)

Muzaffer Efendi de dîn-i Nebî'nin yardımcısı, fakir ve yetimlerin sığınağıdır. Fazilet atına bindiği zaman bütün askerler ayaklar altında kalır. Onun adalet güneşi bütün ufukları aydınlatmış, dergâhının tozu zamanın ileri gelenlerinin gözüne cila olmuştur. İstikamet gülistanının taze fidanının boyunu, tuba görse saygıyla başını eğer. Faziletin savaş alanında düşmanla karşı karşıya geldiği zaman dünya o düşmana dar olurdu. Mevla, Muzaffer Efendi'ye o kadar izzet ve kerem vermiştir ki bütün dünyayı lütfuyla kölesi kılar (K 2/14-22).

Selîsî, Abdurrahman Efendi'yi de diğer memduhlar gibi bilgisi, zekâsı, fazileti, irfanı ve dinî vasıflarıyla över. Abdurrahman Efendi; zamanın adaletle hükmedeni, bilgili ve bilgiyi seven, İslam dinin hamisi, tertemiz soylu, faziletli zümresinin başıdır. İrfan ve fazilet kaftanı boyuna göre, hüner ve lütf elbisesi ona çok yakışmıştır. Memduhun hayâsı ve adaleti söz konusu olduğunda doğal olarak Hz. Osman ve Hz. Ömer beyte girer:

Münderic şab' -ı şerîfnde hayâ-yı 'Osmân

Munşarîfdür aña añılsa eger 'adl-i 'Ömer (K 3/11)

Anadolu beylerbeyi Cenâb Paşa himmet ve lütf kaynağı, kerem bahçesinin gülüdür. Kapısında Sultan Mahmut has hizmetçi Ayaz olsa uygundur. Kendisinde şecaat ve cömertlik heybetiyle yiğitlik mevcuttur. Ayrıca Cenâb Paşa ilim ve fazilette başkalarından ayrı bir yere sahiptir. Eğer savaş alanında koşarsa bütün düşman zümresi ayakaltında kalıp baş eğerler. Selîsî, Cenâb Paşa'nın yukarıdaki vasıflarının yanında şairliği ve üslubunu da över. Eğer Cenâb Paşa'nın şiirini, üslubunu ve tarzını, ünlü Fars şairlerden Hâfız ve Sa'dî görse utanırlar (K 4/9-14).

Selîsî, memduhların vasıflarının binde birini bile yazamadığını, kaleminde güç ve takatin kalmadığını ifade ettikten sonra, kasideleri niçin kısa kestiğini üç sebebe bağlar: Kafiye azlığı, şairlik yaratılışının gemisinin bela tufanında batması ve makbul olanın kısa söz olması.

Kasidelerde dua bölümüne geçilmeden önce birkaç tane de olsa "fahriye" ve "tezellül" beyitleri bulunmaktadır. Tezellül olarak şair, beyitlerinde kusurun çok olduğunu bu nedenle bu eksikliklerin afv ve keremle örtülmesini ve tamama tutulmasını ister. Fahriye beytinde şiir bir güzele teşbih edilir. Şair, şiir güzeline renkli ve parlak elbise giydirerek onu süslemiştir. Şiirin satırları devlet düşmanları için şairin elindeki kılıç ve mızrak gibidir:

Geydirüp şî' rime envâ' -i libâs-ı rengîn

Şâhid-i nazmıma virdüm yine zîb ü zîver (K 3/15)

Olubdurur benüm iş bu suṭūr-ı eş' ârum

‘Adū-yı devletūñ için elümde tîğ ü sinān (K 1/24)

Selîsî, memduhlara hayır duaları ve iyi dilekleri ile kasideleri bitir. Dualarında düşmanların hakir, halkın mutlu ve memduhun neslinin muammer olması gibi divan şiirindeki klasik istek ve temenniler vardır. Bütün dua bölümlerinde ortak olan temenni memduhun saadet tahtında dâim ve kâim mutlu olmasıdır:

Olup serîr-i sa‘ âdetde dâ’im ü kâ’im

‘Adū-yı devleti ola hâkîr ü h̄âr-ı cihān (K 1/35)

İdüp ‘adūya seni Hâk muzaffer ü manşūr

Serîr-i ‘izzet ü rıf‘ atde olasıñ ebedā (K 2/30)

Zātuñi kâ’im idüp şadr-ı sa‘ âdetde Hüdā

Hil‘at-ı devlet ü ‘izzet ola dâ’im der-ber (K 3/24)

Şadr-ı iclâlde dâ’im ola şād ü hürrem

Devlet ola eli üstünde mişāl-i şāhbāz (K 4/23)

Selîsî’nin âşıkane ve rindâne üslupla yazdığı gazellerin esasını aşk, sevgili ve âşık oluşturur. Şairin çizdiği sevgili tipi divan şiiri aşk anlayışındaki sevgili tipinden farklı değildir. Sevgilinin köyü dârü’ş-şifâ ve İrem bağı (G 6/3, 10/4), yüzü ay (G 4/1, 15/2), dişleri Aden’de çıkan inciler (G 9/1), boyu servi ve şimşad (G 9/3) gibidir. Sevgilinin dudağının kırmızılığını Yemen bile kıskanırken (G 9/1) hışımla bakan gözleri ve gamzesi keskin kılıç gibi kan döker (G 11/1, 15/1). Peri gibi (G 16/3) sevgili misk kokulu saçları ile âşığı bağlamıştır ve bu saçlar âşığı perişan eder (G 1/2, 15/3, 13/5). Sevgili naz ile ayağını oynattığı zaman nice başlar ayakaltına düşer ve tozlar kopar (G 1/2). Sevgilinin eşiğinde boynu bağlı kul olan âşık yüzünü sevgilinin ayağının tozuna sürmek ister (G 10/5, 11/5). Sevgilinin kapısının taşı âşığın yastığıdır (G 15/4). Âşık ayrılığa düşmüştür ve ayrılıkta bülbül gibi inlemektedir (G 10/3, 11/2). Gam köşesinde tek arkadaşı gözyaşı olan âşığın gözyaşı yeryüzünü denize çevirir (G 1/1, 10/1). Muhabbet davasında âşığı şahit olarak dert ve göklere direk olan âh yetmektedir (G 4/3, 2/3).

Kasidede bir bölüm olarak karşımıza çıkan fahriye, gazellerde özellikle makta beyitlerinde görülmektedir. Şair şiirlerinin altınla tartıldığını, şairler arasında ölçülü konuşup şiir söyleyen biri olduğunu ifade eder. Selîsî marifet mülkünün padişahi olmuştur. Bu yüzden şiirleri fazla yakıcıdır:

Benüm ırtarlar altun ile şî' rüm

Ben oldum ehl-i nazm içre sühan-senc (G 14/2)

Hüsrev-i mülk-i ma' ârifsin Selîsî şimdi sen

Nola pür süz olursa nazm-ı şîrinüñ senüñ (G 15/5)

Şair bir başka fahriye beytinde şiiri kemale erdirdiğini söyler. Şair şiirleriyle sevgilinin vasıflarını çok iyi anlatmıştır. Şiir bahçesinde şairlik yaradılışı yüce olmuştur. Pîr-i Hucend yani şair Hucendli Kemaleddîn Mes'ud, Selîsî'nin yanında mektebe yeni başlayan acemi bir talebe gibidir. Selîsî bir başka beyitlerde de kıyas unsuru olarak Fars şairlerini kullanır. Zamanın Hassan'ı Selîsî olurken şiirlerini okuyanlar o sözleri Selman'ın sözleri sanırlar:

Şî' ri irgürdüñ kemâle ey Selîsî şimdi sen

Tıfl-ı ebceddür saña nisbet dağı pîr-i Hucend (G 1/5)

Taḥsîn Selîsî'ye Ḥassân-ı zamân olmuş

Şî' r-i teri anuñçün ḥüb ü ḥüsn olmuşdur (G 9/7)

Evşâfuñı bir vech ile nazm itdi Selîsî

Görsen sözini güfte-i Selmân şanursın (G 16/5)

4. METİN

1. *Kaşîde-i Selîsî Efendi*

mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

[10b]

1. Vücūdumı hedef-i tîr-i ğam kı lup her ân
Zamâne çekdi çevirdi beni mişâl-i kemân
2. Derûn-ı sîneme âteş bırağdı nâr-ı sitem
Tenûr-ı dilde yanup oldı bu ciger biryân

3. Şalup feleklere āhum şerāreler her şeb
Cihānı tīre ider gice şanma dūd-ı duḡān
4. Ne dem ki seng-i ḡavādiş atar bu dest-i ḡazā
Bu oñmaduk başum olur zarūrī aña nişān
5. Cihānda olmadı feryād-res baña kimse
Egerçi bülbül-i tab‘ im ider hezār efgān
6. Gülüp açılmadı bir pāre ḡonca-yı ḡaḡır
Diriḡ ü ḡayf ki güldürmedi beni devrān
7. Yaḡar şu deñlü gözüm yaşı hiç göz açdurmaz
Cihānı seyle virir bu sirişk-i bī-pāyān
8. Hücūm ider gelüben leşker-i ḡam u miḡnet
Şafā vü zevḡi ider dilde ḡāret ü tālān
9. Helāk ider beni āḡır bu miḡnet ü endūh
Esirgeyüp baña ḡılmazsa çāre vü dermān
10. Emīr-i meclis-i eşrāf ü zübde-i ‘ulemā
Emīn-i millet-i beyzā mu‘īn-i muḡtācān
11. Sipihri-i fażl Aḡi-zāde Efendi ḡazreti kim
Zekā vü ‘ilm ile oldur zükā gibi tābān
12. Nola disem aña müşkil-ḡüşāy-ı hāşş u ‘avām
Elüdedür çü anuñ ḡall-i ‘aḡd-i ḡalk-ı cihān
13. Der-i sa‘ ādetidür melce’ ü melāz-ı kibār
Ayaḡı topraḡıdır kuḡl-ı dīde-i a‘ yān
14. Olalı Rūm ili semtine şadr-ı ‘ālī-ḡadr
Bir ehl-i ‘ilm ḡapusuñda olamdı tālān
15. Ayaḡın almadı devrinde kimsenüñ kimse
Meger ki bāḡda serv-i sehīnūñ āb ü revān

16. Nesîm-i hulkuna fi'l-cümle olmayaydı şebîh

Cihânı bād-ı şabâ itmez idi reşk-i cinân

[62b]

17. Sen ol ki kufî-ı güşây-ı der-i ma'ânîsin

Celâl ü Seyyid olmaz yanuñda ebced-h'ân

18. Telemmüz eylese senden revâ Ebû Yûsuf

Kemâl ü fazl ile olduñ çü şânî-i Nu' mân

19. Mezîd-i fazl ile Keşşâfsın ya Beyzâvî

Ser-â-ser ezberün olmuş ma'ânî-i Qur'ân

20. Ümîd-i luğf ile geldüm kapuña sultânüm

Murâda dâhil olamazısam zihî hüsran

21. Baña senün keremün bilmesem muqarrer eger

Bu deñlü itmezidim hâl-i pür-melâli 'ayân

22. Şu deñlü teşne durur kim bihâr kandırmaz

Zülâl-i luğfuñı n'ola olursa dil cüyân

23. Cesâret itmez idüm medhüñe olup küstâh

Vesîle olmasa ahvâlüm eylemege beyân

24. Olup durur benüm iş bu suğur-ı eş'arum

'Adû-yı devletün için elümde tiğ ü sinân

25. Egerçi çok durur ebyâtımuñ içinde kuşur

Tamâma tut anı var ise sehv ile noğşân

26. Ne fikr idem ne diyem medh-i zât-i pāküñde

Beyâna vaşfuñı yokdur kalemde tâb u tûvân

27. Kapuñda bir nice demdür mülâzemet iderin

Zamânıdur keremün kim revâ degül hırmân

28. Nişân-i devlet ü rıf' at yeterdi sultânüm

- Nişancı Medresesin baña eyleseñ ihsân
 29. Ve yâhud eyle ‘aṭâ Hurremiyye Medresesin
 K’olam zamân-ı şerîfünde hurrem ü ḥandân
 30. Sözü kes eyleme taṭvîl mes’ele ma’lûm
 Çi-ḥâcetest beyân-ı eyân ki hest ‘ayân
 31. Yeter bülend-i Selîsî murâd u maḳşûduñ
 Du‘â-yı devletine başla var iken imkân
 32. Nite ki bülbül ide şaḥn-ı bâğda çün nağamât
 Nite ki devr ide peyveste nevbahâr u ḥazân
 33. Nihâl-i devleti bād-ı ḥazânda ola maşûn
 Ḥuceste ḥâtırma ebed gelmeye aḥzân
 34. Eşigi taşu olup kıble-i kibâr ü fiḥâm
 Der-i sa’âdeti ola melâz-ı pîr ü civân
 35. Olup serîr-i sa’âdetde dâ’im ü ḳâ’im
 ‘Adû-yı devleti ola ḥaḳîr ü ḥ’âr-ı cihân

2. Ḳaşîde-i Baldırzâde Selîsî Efendi Sellemehû⁴
mefâ’ ilûn fe’ ilâtün mefâ’ ilûn fe’ ilûn

1. Sepîde dem ki çeküp cünd-i berfî şâh-ı şitâ
 Vilâyet-i çemeni başdı eyledi yağmâ
 2. Şoyup libâsını eşçârı ḳodı gömlekle
 ‘Acep yüz aḳlığı itdi yine şeh-i sermâ
 3. Döküldi gülşene cünd-i şitâ aḳın şaldı
 Pür oldı leşker-i bārân ü berf ile dünyâ
 4. Düşerse gülşene külḥan n’ola bu faşl içre

⁴ Bu kasidenin ilk 15 beyti Süleymaniye Kütüphanesi Es’ad Efendi bölümü 3424 numarada kayıtlı kaside mecmuasından alınmıştır (Özveren, 2015: 73).

- Görünce şöhret-i sermâyı itdi halk anı cā
5. Megerki servüñ elinde bulunmadı şecere
- Yeşilin aldı başından gelüp nakīb-i şitā
6. Çemende nergise kār itmemiş bürüdet-i dey
- Oturmuş arkasına geymiş âteşin kemhā
7. Şu deñlü kapladı zulmet cihānı qar yağdı
- Ki aqdan kara fark itmez oldı her binā
8. Şanasın aq deñize döndi berf ile gülşen
- Sefinedür anuñ üstünde her varaq güyā
9. Riyāzet eyleyüben erba'ın girmişdür
- Geyerse pîr-i felek n'ola bir beyāz ' abā
10. Çemende şanma ki eşçāra berf yağmışdur
- Ki geydi her biri bir aq kürk şovudu hevā
11. Belürmez oldı gece gündüz oldı tār-ı cihān
- Qara kış oldı irişdi yine şeb-i yeldā
12. Nuqūd-ı berfi cihāna şu deñlü şaçdı felek
- Gümüşden itdi eşigin cemî' bāy ü gedā
13. Gelür o fāzıl-ı 'ālem ider diyü teşrîf
- Döşendi bāğa ser-ā-ser beyāz bir kemhā
14. Emîn-i millet-i beyzā mu'în-i dîn-i Nebî
- Melāz-ı hayl-i yetimān u melce'-i fuqarā
15. Emîr-i hayl-i efāzıl zahîr-i cünd-i kirām
- Süvār-i esb-i fazāyil güzîde-yi ' ulemā
- [11b]
16. Muqîm-i şer' Muzaffer Efendi hazreti kim
- Semend-i fazlına pā-māl zümre-i a' dā

17. Nesīm-i ‘adli  o unmuşdurur  ulağına
Nihāl-i g l n’ola  avf ile ditirse Őhā
18. Yanup yağılmadı kimse zamān-ı ‘adlinde
Meger ki Őiddet-i sermā v deyde-h me ola
19. M nevver eyledi āfā ı mihr-i ma‘ deleti
 ubār-ı dergehi viridi ‘uy n-ı dehre cilā
20. Cihāni luft ile hep  ıldı bende-i fermānı
Őu de l  viridi a a ‘izz   mekr met Mevlā
21. Mu ābil olsa eger a a rezm-i fazl i re
Olurdi teng ‘ad ya bu ‘arşa-yı b nā
22. Sen ol nihāl-i g listān-ı isti āmetsin
G r nce  āmet ni  ıldı ser-f r  t bā
23. G reydi fazl   kemāl n celāl-i sultānum
Revān olurdi sen n  idmet nde Őub  u mesā
24. Du‘ ā-yı devlet ne m Őteđil durur dā’im
 derse nola dil-i zāre luftu n istid‘ ā
25. Yanup yağılsa n’ola  ālını sa a dil-i zār
Ki s z-ı derdini teskine  āre yo  aŐlā
26. Őovuk ba ar ba a ‘ālem g r p sen n luft n
Ne  am eger ki Őovukluk iderler ise ba a
27. ‘Acebdurur ki b r det cihānı t tmuŐken
Ben m bu s z-ı dil m sākin olmadı  at‘ ā
28. Yeter Selis  bu s z u g dāz-ı ‘arz-ı  uŐ r
Du‘ ā-yı devletine başla oldurur evlā
29. Nite ki m nhezim ide bahār ‘askerini
Nite ki  ālib   mans r ola Şeh-i sermā

30. İdüp ‘adüya seni Hâk muzaffer ü manşür

Serîr-i ‘izzet ü rıf atde olasın ebedâ

31. Nihâl-i devletüni şaklayup yavuz yilden

Hemişe necl-i necîbüñ mu‘ammer ide Hüdâ

3. *Kaşîde-i Selîsî Efendî*

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

[45b]

1. Mevsim-i zevk ü şafâdur deyü şevk ile seher

Câme-i atlasını geydi sipîhr-i aHzar

2. Şevk ile kıldı yaçasını gül-i ter şad-çâk

Faşl-ı sermâ da bugün tâze bahâr oldu meger

3. Bülbülün bâğ-ı cihân içre nişânı yoğ iken

Şahn-ı gülşende gelüp nağmeye feryâd eyler

4. Şanki ‘îd oldu cihân halkı olup hep mesrûr

Eyledi her biri pâkîze libâsın der-ber

5. ‘Âlemün töldü yüzi güldi sürür ile cihân

Çalınmadı zerrece dillerde ğubâr ile keder

6. Başladı şevk ile şalınmağa serv-i gülşen

İrdi var ise aña bād-ı şabâdan bu haber

7. Ki bugün devlet ile hil‘at-ı şâhı geldi

Hâkim-i şehre ki ol dâver-i ‘âlî-manzar

8. Efđal-i halk-ı cihân a‘del-i hükkâm-ı zamân

Zîrek ü fâzıl ü dānâ-dil ü dāniş-perver

9. Hâkimü’ş-şer‘-i Nebî hâmi-i dîn-i AHzmed

Dâver-i devr-i zamân fâzıl-ı pâkîze siyer

⁵ Süleymaniye Kütüphanesi Es’ad Efendi bölümü 3424 numarada kayıtlı kaside mecmuasında bu kasidenin başlığı: “*Üaûde-i Selisi Efendi El-Maeruf Bi-Baldırzâde*” dir (Özveren, 2015: 79).

10. Ser-i hayl-i fużalâ hazreti ‘Abdu’r-rahmân

Lâyıķ-ı medḥ ü şenâ menba‘-ı elṭâf-ı hüner

11. Münderic ṭab‘-ı şerîfnde hayâ-yı ‘Osmân

Munşarifdür aña añılsa eger ‘adl-i ‘Ömer

12. Vech-i pâkinde anuñ nür-ı fazîlet zâhir

Ṭab‘-ı şâfında anuñ cümle fazây’ıl muzmer

13. Râstdur kâmetine ḥil‘at-i fazl ü ‘irfân

Ḥoş yaraşmışdur aña câme-i elṭâf ü hüner

[45a]

14. Serverâ görmedi zâtuñ gibi çeşm-i dünyâ

Fâzıl-ı ḥüb-siyer ‘âlim-i pâkîze-güher

15. Geydirüp şı‘rime envâ‘-ı libâs-ı rengin

Şâhid-i nazmıma virdüm yine zîb ü zîver

16. Midḥatüñ rüyi bu vech ile görünmezdi senüñ

Olmasa âyine-i dilde eger jeng-i keder

17. Umarın eyleyesin bendelerüñ yazduķda

Ḥâme-i luṭfuñ ile bendeñi de der-defter

18. Dâmen-i luṭfunı elden koma ey dil zinhâr

Ki şaķın vâşıl-ı maķşûd olayın dirseñ eger

19. Gerçi ebyâtuñuñ içinde kuşur çoķdur

Zeyl-i ‘afv ü kerem ü luṭf ile anı örter

20. İltifât itdügüni bu nazm ile bir ḥil‘atdür

Bir nazar baķduğı eş‘aruña biñ ‘ömre deger

21. Ey Selîsî giderüp baḥş-i ṭavîl’üz-zeyli

Kes uzatma sözüni eyle kelâmuñ aḥşar

22. Ḥil‘at-ı ed‘iyye-i devletini vaķtidür

- Geydürüp şâhid-i nazma viresin zîb ile fer
 23. Nitekim halk-ı cihân zevk ü şafâ üzre olup
 Geyeler her biri bir dürlü libâs-ı hoş-ter
 24. Zâtuñî kâ'im idüp şadr-ı sa'âdetde Hüdâ
 Hil'at-ı devlet ü 'izzet ola dâ'im der-ber

4. Kaşîde-i Selîsî

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

[54a]

1. Bir seher şevke gelüp bu felek-i lu'bet-bâz
 Raqs iderdi şanasın dilber-i şüh-ı tannâz
2. Def-i zerkârını alup eline mihr-i felek
 Çengine zühre alup çeng aña oldu demsâz
3. Bir murabba' getürüp bād-ı şabâ nevrûzda
 Oğudı bülbül anı taldı Şifahân u hiçâz
4. Cem' olup yanına 'uşşâk u büzürg ü küçek
 Eyledi muṭrib-i gül-çehre nevâya âgâz
5. Āsumânîler öter her gece yanında şihâb
 Mâhitâp oldı felekde şanasın âteş-bâz
6. Döşedi şeyh-i çemen yine yeşil seccâde
 Kıble-i rüyuña qarşu varise kıldı namâz
7. 'Andelîb-i çemen oldu gül ile hem-şohbet
 N'ola şimden gerü yüksekden iderse pervâz
8. Haber-i maḫdemini tıydu ayğa tırdı
 Ellerin kavşuruben serv aña itdi i'zâz
9. Gül-i gülzâr-ı kerem menba' -ı elṭâf ü himem
 Āsumân-ḳadr felek-şadr şeh-i bende-nüvâz

10. Mîr-i mîrân-ı Anaṭolu Cenâb Pâşâ

Şâh-ı Maḥmûd revâ olsa ḳapusında ayâz

11. Heybet-i cûd ü şecâ' atle şalâbet mevcûd

Ġayrıdan 'ilm ü fazîletle olurdu mümtâz

12. Nisbet-i fazl u edep aña ḥaḳîḳat ammâ

Ġayra câyiz degil isnâdı meger ola mizâc

13. Ser-nigûn olup olur zümre-i a' dâ pâ-mâl

Eylese 'arşa-i rezm içre meger kim tek ü tâz

14. Görseler nazm-ı kelâm ile edâ-yı pâküñ

Şerm idüp Ḥâfız ü Sa' dî ide 'azm-ı Şîrâz

15. Ḥırz-ı cân itse nola vaşf-ı şerîfin herkes

Eyledi zâti anuñ ḥöd şehâyı iḥrâz

16. Gece gündüz baş aşığa idüben sa' y itse

Yazamaz biñde birin bu ḳalem-i nâdire-sâz

17. Keşti-i ṭab' ımı ğark itmese tûfân-ı belâ

Baḥr-i medḥinde daḫı gizer idüm tûl-i dırâz

18. Daḫı çok eyleridim vaşf-ı şerîfin taḥrîr

Oldı bu nazm-ı bedî' içre velî ḳâfiye az

[53b]

19. Ey Selîsî yeter ittüñ nice bir 'arz-ı ḳuşûr

Nice bir şem' -şifat eylesin sûz ü güdâz

20. Ḳılma itnâba heves vaḳtidurur sözüñ kes

Çünkü maḳbûldurur sözde bilürsin i' câz

21. Bülbül-i ṭab' uñ ide vaḳtidur âheng ḳarâr

Eyleye ḥayr du' âsına gönüller âġâz

22. Nitekim şevḳ ile oynaya güle mihr-i felek

- Tâki 'uşşâkına mehrûlar ide ' izz ü niyâz
 23. Şadr-ı iclâlde dâ'im ola şâd ü hürrem
 Devlet ola eli üstünde mişâl-i şâhbâz

1. *Güfte-i Selîsî*

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

[13a]

1. Genc-i ğamda hem-demüm geh girye olmuş geh nijend
 Firğat-i dildâr ile ħalûñ diger-gün derdmend
2. Eylemezdi bu dil-i dîvâne bir laħza qarâr
 Târ-ı zülf-i müşk-bâruñ kılmısaydı anı bend
3. Nice serler pây-mâl olup nice tozlar qopar
 Şehsüvârum her kaçan nâz ile depreteñ semend
4. Kâmet-i bâlâsı vaşfın yârûñ a' lâ eyledüñ
 Gülşen-i nazm içre Hâkkâ tab' uñ olmuşdur bülend
5. Şi' ri irgürdüñ kemâle ey Selîsî şimdi sen
 Tıfl-ı ebceddür saña nisbet daħı Pîr-i Hucend

2. *Ġazel-i Selîsî*

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

[13b]

1. Zâhidâ baña yûri pend idüben çekme emek
 Göñlümi câm-ı leb-i yârdan olmaz çekmek
2. Elemin soñra çekersin seni pek allarlar
 Rind-i mey-ħ̃ârelere ta' nı qo şüfî el çek
3. Yıqulup şarşar-ı 'aşq ile olurdı ber-bâd
 Dûd-ı âh u yelim olmasa eger göge direk
4. Çek kemân-ı ğamın ol suħte dilüñ mâyil iseñ

Çatı meşhürdurur bu ki yetek tır pā-pek (?)⁶

5. Ey Selīsī yine tenhā düşürürsem fırsat

Ḥālūmi ‘ arz ideyin pāyine yārūñ düşerek

3. *mefā‘īlūn mefā‘īlūn mefā‘īlūn mefā‘īlūn*

[18b]

1. Sürür ile yeridür pür olursa beytü'l-ḥazānum
Ḥalāş oldu belā-yı çāh-ı ğamdan Yūsuf-ı cānum
2. Açıldı baht-ı ümīdim biḥamdi llāh günüm toğdı
Derūnum ḥānesin rūşen kı lup ol māh-ı tābānum
3. Yüzüm güldi gönülden ğam gidüp zevk ü şafā geldi
Yüzüme bir güle bağıdı bugün ol verd-i ḥandānum
4. Müsā‘id oldu devlet şāhid-i maqşūd el virdi
Benümle merḥabā itdi benüm ol şāh-ı ḥübānum
5. Hezārān ḥamd u minnet Ḥaḫka kim bāğ-ı cihān içre
Gül-i maqşūdı buldı ‘ andelīb-i ḳalb-i nālānum
6. Esüp bād-ı muvāfiḳ ḥaste gönüm sağ esen oldu
Şalındı seyr-i bāğa nāz ile serv-i ḥırāmānum
7. Murādum üzre döndi sāğar-ı devr-i felek şimdi
Selīsī ḥamdülillāh kim geçer ‘ ayş ile devrānum

4. *Ġazel-i Selīsī*

mef‘ūlū mefā‘īlū mefā‘īlū fe‘ūlūn

[19a]

1. Beñzetdi ruḥuna kimi mihri kim māhı
Hiçbir bilür olmadı o meh-rūyu kemāhı
2. Tolsun göreyim iki gözüm ḳan ile her dem

⁶ Doğru okunduğundan emin olamadığımız kısım mecmuada şöyledir:

- Sen var iken eylerse eger ğayra nigâhı
3. Da' vâ-yı muhâbbetde yeter şıdķına şâhid
- Hecründe dilek eyledügi derd ile âhı
4. Başdan çıkarup niceleri kâkül-i dildâr
- 'Uşşâķa ayak tıladı ol zülf-i siyâhı
5. Dâyim baña luţf eyle dimez aña Selîsî
- Ķâ'ildür eger mihr ü vefâ eylese ğâhî

5. Ğazel-i Selîsî

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

[19a]

1. Demidür el yusa ķan ağlamaķdan çeşm-i giryânum
- Ħalâş itdüm belâ-yı ħârdan gülberg-i ħandânum
2. Dehân-ı ejdehâdan genc-i maķşûdum ħalâş oldu
- Nola şimden gerü ma' mür olursa ķalb-i vîrânum
3. Gül-i baĥtum açıldı naĥl-i kânum bâr-ver oldu
- Murâd el virdi ser sebz oldu açıldı gülistânum
4. Düşüp dest-i 'adû-yı dîve ķalmışdı biĥamdillâh
- Elinden ħarb-ı dest aldum bugün mühr-i Süleymânum
5. Dil-i maĥzûn-ı nâ-şâda ziyâ çün nûr-ı baĥş oldu
- Yüri ey zulmet-i ğamdan çıkan ĥurşîd-i raĥşânum
6. 'Adûnuñ baĥrını ķan eyledi ķaddin kemân itdi
- İrüp ser-menzil-i maķşûda tîr-i âh-ı sûzânum
7. Müyesser oldu 'ayş-i dest-res-i dâmen-i dildâra
- Biĥamdillâh ki aldum dest-i miĥmetden girîbânum

6. Ğüfte-i Selîsî

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

[19b]

1. O şeh ağyāra yār olup da bīçāre[ler]i şatmış
Elin alup kılınuñ ol perī yābānlara atmış
2. Nihānī zevk idüp gül-geşt-i seyr-i cān-fezā itmiş
Yine a‘ dānuñ ol şūh-ı cihān cānına cān katmış
3. Dil-i dīvāneyi dāru’ş-şifā-yı kūyuna alup
Ṭabībim şerbet-i la‘l ile tımār idüp uşlatmış
4. Nişān olmağ muqarrer sīneler tīr-i cefāsına
Yine ol çeşm-i hūnī hışm ile yā kaşların çatmış
5. Selīsīyi gehī şādī ü gāhī ğuşşa u ğamla
Bu çarḥ-ı nā-muvāfiğ ṭurmatup hem-vāre oynatmış

7. *Selīsī Efendi*

fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün

[19b]

1. Ben ki ḥayrān olup ol ṭorluğa oldum āşık
İstedüm būs-i lebin baña didi yoğdur ışık
2. Pek şıkardum anı ben bahşē çeküp meclisde
Bāde dost olmasa la‘l-i leb-i dildār ile şık
3. Devr-i güldür içerüz bāde olup mest müdām
‘Aklı başında olan şimdi olur mı ayık
4. Yapmağ isterseñ eger göñlümi ey serv-i revān
Bezmün içre beni cām-ı leb-i meygün ile yık
5. Reh-güzāruñda Selīsī nice gündür ki yatur
Raḥm idüp ḥāline bir kerre dimezsın yazık

8. *Ġazel-i Selīsī*

müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

[20a]

1. Bezm-i şarāb-ı nābdan yıķıldı gitdi hep ‘adū

- Meclis tehî ağyârdan sâķî yine ıolsun sebû
2. Virmiş leţâfet şol kadar bâġ-ı ruġına dilberüñ
- Gördükde haţı-ı sebzini kıldı benefşe ser-furû
3. Gözden bıraķdı ol perî bu merdüm-i çeşm-i teri
- Seyl-i sirişküñ her yeri anıñün eyler cüst ü cû
4. Sâķî pür idüp sâġarı yaġdur yüri bezm ehline
- Ĥumġhâneler oldu yine erbâb-ı ı işretle dolu
5. Vaşf-ı miyân-ı yârda diġkatler idüp kııl yarar
- Ĥaġķâ Selîsî şerġ ider evşâfin anuñ mü-be-mû

9. Ġazel-i Selîsî

mef'ülü mefâ'îlün mef'ülü mefâ'îlün

[41a]

1. Dendâni o dildâruñ dürr-i ı Aden olmuşdur
- La' l-i leb-i rengini reşk-i Yemen olmuşdur
2. Büyüyle cihân ıoldı ol gözleri âhünüñ
- Şan çin-i ser-i zülfi misk-i Ĥoten olmuşdur
3. Her suya gözüm yaşı aġmaġa benüm bâdî
- Ol kâmet-i şimşâdı serv-i çemen olmuşdur
4. Şirîn lebüni yârüñ vaşf eyleyeli ġaġķâ
- Tûġî gibi murġ-ı dil şekker-şiken olmuşdur
5. Yürür olıdur çeşmüm ol rûġ-ı revânumsuz
- Bu penbe-i dâġ aña güyâ kefen olmuşdur
6. Didim ki kaçup benden ġayrıyla gezersin sen
- Nâz ile o simin-ten didi kaçan olmuşdur
7. Taġsîn Selîsî'ye Ĥassân-ı zamân olmuş
- Şi' r-i teri anuñün ġüb ü ġasen olmuşdur

10. *Ġazel-i Selīsī**mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün*

[44a]

1. Pür itse rüy-i dehri eşk-i çeşmüm nola yemm gibi
Varup bir dağı ol māhuñ yüzünü görmiyem gibi
2. İştüdüm rām idüp kaçmış ol āhūyı raķīb-ı seg
Harām iken anuñ şaydı dilā şayd-ı harem gibi
3. Gidüp ol çeşmi hūnī eylemiş 'azm-i sefer dirler
Düşüp tīg-i firāka kendü kendüm öldürem gibi
4. İrem mi kūyına yārūñ görem mi bir dağı yüzün
Kim olmuşdı baña kūyı anuñ bāğ-ı İrem gibi
5. Meşām-ı cāna irdi ey Selīsī bŷy-ı vaşl-ı yār
Yüzüm bir dağı hāk-ı pāy-ı dildāra sürem gibi

11. *Ġazel-i Selīsī**fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün*

[44b]

1. Katlŷme hançer çeküp kan ile bağrum taldurur
Çeşm-i hūn-rizŷñ beni sultānum āhir öldürür
2. Firkatŷnde bŷlbŷl-āsā nāle eylerdüm velī
Bād-ı āhum korķarın hŷsnŷñ gŷlŷni şoldurur
3. Ağladursa şām-ı firkatde o meh şimdi beni
'Arz idüp mihr-i ruħun vaşl ile bir gŷn gŷldürür
4. Olmasun ol şŷfi-i nādān dildār ile yār
Yoksa yārān tācını başına anuñ oldurur
5. Hŷdmet-i hāk-ı derŷñ emr it hemān şāhum aña
Bu Selīsī eşigŷnde boynı bağlu kŷldurur

12. *Ġazel-i Selīsī*

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

[65a]

1. Ben hâke haber virmedi ol mâh-liqâdan
Bilmem kime şekvâ ideyin bād-ı şabâdan
2. Şevk ile şifâhân u 'ırâkı pür iderler
Âgâz idicek nağmeye 'uşşâk nevâdan
3. 'Âlim geçünüp girdi tārîka cühelâ hep
Şimdi reh-i şehri içre geçilmez fuzalâdan
4. Geh firkat-i dildâr ü gehî mihnet-i gurbet
Kurtılamadı şūrîde gönül hiç belâdan
5. Hecrûnle idüp 'azm-i sefer gurbete gitdi
Unutma Selîsî kuluñı hayr du'âdan
6. Her kim ki elüñden içe cām-ı mey olup mest
Ayağı yere başmaz olur zevk ü şafâdan

13. *Ġazel-i Selîsî****mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün***

[65a]

1. Belini çoç durur ol dilrubâ ki yâde varur
Araya fitne düşer ortalık fesâda varur
2. Vefâ u lütfuna mazhar düşem diyü şâyed
Düşer ayağına yârün dil-i fütâde varur
3. Hevâya uyma olup mest-i bâde-yi ğaflet
Şağın ki hâşıl-ı 'ömr-i 'azîz bâde varur
4. Semend-i vaşlına âhîr süvâr olur şol kim
O şehsüvârün önünce olur piyâde varur
5. Selîsî bu dili bend itmiş iken ol kâkül

‘ Aceb dūrūr anı taḥrīk ider sabā da varur

14. Ġazel-i Selīsī

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

[65a]

1. Dehān-ı ejdehāya düşmiş ol genc
Beni pīr itse tañ mı ğuşşa vü renc
2. Benüm ıartarlar altun ile şı‘ rüm
Ben oldum ehl-i nazm içre süḥan-senc
3. Lebüñsüz her ki nūş-i bāde eyler
Olur içdügi aña renc ü efrenc
4. Güşād olmaz dil-i zārüm dirīġā
Geçer miḥnetle eyyāmum şeş ü penç
5. Nola vīrān olursa dil Selīsī
Dehān-ı ejdehāya düşmüş ol genc

15. Ġazel-i Selīsī

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

[66a]

1. Cānum alur ġamze-i ser-tīz-i keskinüñ senüñ
Bilsem ey ḥūnī nedendür ‘ aşıka kīnüñ senüñ
2. Ġayra gösterdüñ ruḥuñ ayını benden şaḳladuñ
Bu mıdur ay āfitābum yoksa āyīnüñ senüñ
3. Mest ider cām-ı leb-ı la‘ lüñ kaçan görsem seni
‘ Aḳlımı eyler perişān zülf-i pür-çīnüñ senüñ
4. Bāliş-i gerdün-ı dūna ey göñül baş egmedüñ
Olahı seng-i der-i dildār bālīnüñ senüñ
5. Ḥüsrev-i mülk-i ma‘ arıfsin Selīsī şimdi sen
Nola pür süz olursa nazm-ı şīrīnüñ senüñ

16. *Ġazel-i Selîsî*⁷*mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn*

[66b]

1. Ağyârı saña 'aşık-ı nâlân şanursın
'Aşkuñda velîkin beni yalan şanursın
2. Bir hâlete vardı dil-i miñnet-zede sensüz
Anı şanemâ kâlib-ı bî-cân şanursın
3. Dirsene baña elbette gelür bir görünür ol
Ey dil o perî-çihreyi insân şanursın
4. Ağyâra tıyurdu seni sevdüğünü bülbül
Sen ey yüzi gül itdüğün efgân şanursın
5. Evşâfuñı bir vech ile nazm itdi Selîsî
Görsen sözünü güfte-i Selmân şanursın

17. *Selîsî**mefâ'îlûn mefâ'îlûn mefâ'îlûn mefâ'îlûn*

1. Nice gündür baña göstermez ol gül gül-ruḥ-ı yâri
Açılmaz kâra bahtum âh kılmaz tâli'üm yâri
2. Libâs-ı şabrı çâk itdüm olup bî-nâm u neng ey dil
Ki 'alḫ ehli gerekdür dünyede nâmusdan 'ârî
3. Varılmaz keşret-i a' dâdan ey dil kûy-ı dildâra
Egerçi çarḫ idüp sen şarf idersen yolına varı
4. Nazîr kıl ḫâlûme luḫfuñla iḫyâ it didüm yâra
Yüzüme bakmadı oldum aña yalvarı yalvarı
5. Başın meydân-ı 'aşḫ içre tutar tîgine dil-dâruñ
Selîsî ḫayl-i 'uşşâkuñ olupdur şimdi serdâri

⁷ Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 3424 numarada kayıtlı şiir mecmuasında bu gazelin başlığı “Ġazel-i Baldır-zâde Selîsî Efendi”dir (Aslan, 2016: 327).

18. Nazîre-i Baldır-zâde

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Derd-i 'ıŝkuñla eger âh itmek olduysa günâh
Çok günâh itdüm yoluñda n'ideyin sultânüm âh
2. Nergis ü güller açıldı şanma gülşen şevk ile
Çeşm ü güş muqaddem-i dil-dâr için kıldı bir âh
3. İŝigi taşı meger kim kehrübâdur dilberün
Hep dil-i 'uŝŝâkı çekdi kendüye mânend-i kâh
4. Ceyŝ-i ğam dil mülkini başdı gelüp nâ-geh bu şeb
Gitdi feryâd itmege ol ŝâha âh ŝubh-ĝâh
5. Ey Selîsî luft ile gösterse dilber gün yüzün
Düd-ı âhum künbed-i gerdümü kılmazdı siyâh

19. Ve Lehu

mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün

1. Ŝüfi-i ħara gözlerimün yaşı yem olmaz
Döksem anı ħâk-i der-i dildâre kem olmaz
2. Ol server eger mâ' il iseñ bâr-ı ğamın çek
'Âşık mı durur ol ki anuñ kaydı ħam olmaz
3. Yer eyle dilâ gülşen-i küyuñ o nigârun
'Âŝıklara anuñ gibi bâĝ-ı İrem olmaz
4. Meydân-ı maĥabbetde aña er dimezüz kim
Meyl eyleyüben yârine ŝâbit-ka-dem olmaz
5. Yâr anmasun aĝyârı hemân kendüye maĥrem
Vaŝlından iderse bizi maĥrûm-ı ğam olmaz
6. Yoĝdur deheni gibi ta'bîbâ baña çâre
Derd-i dilüme la' l-i lebi gibi em olmaz

7. Daħl itse ne ğam nazmuña aġyâr Selîsî

Şâ'irlere hiç ta'na-i a' dâ elem olmaz

Sonuç

17. yüzyıl şairlerinden Baldırzâde Selîsi Bursa'da doğmuştur. Tokatlı Ali Dede'nin torunu Ulucami vaizlerinden Mustafa Efendi'nin oğludur. Şair Bursa ve İstanbul'da önemli medreselerde müderrislik yapmış ve Mekke kadılığından emekli olmuştur. Ravza-ı Evliyâ adlı eseri ile ünlenmiş şair 1060 yılında vefat etmiştir. Bugün için elimizde divanı olmayan şairin mecmualardan elde edilen şiirleri bu çalışma ile klasik Türk şiiri alanının hizmetine sunulmuştur. Selîsî'nin kasidelerinden ikisi bahâriye biri şitâiye bir de hasb-ı hâl türündedir. Selîsî'nin âşıkane ve rindâne üslupla yazdığı 19 gazelin esasını aşk, sevgili ve âşık oluşturur. Şairin çizdiği sevgili tipi divan şiiri aşk anlayışındaki sevgili tipinden farklı değildir. Mecmuaların klasik Türk edebiyatı için önemini örneklediren bu çalışma ile ortaya çıkan yeni bilgilerle veya divan nüshasının bulunmasıyla oluşturulacak "Selîsî Dîvânı"na küçük de olsa bir adım atılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdülkerim (1992). "Baldırzâde Mehmed Efendi". *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 5, TDV Yayınları, Ankara.
- Abdulkadiroğlu, Abdülkerim (1999). *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar*, AKM Yayınları, Ankara.
- Aça, Mehmet; Gökalp, Haluk; Kocakaplan, İsa (2012). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Altun, Kudret (1997). *Tezkire-i Mucîb*, AKM Yayınları, Ankara.
- Aslan, Hatice (2016). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Şiir Mecmûası (Mecmû'a-i Kasâ'id) (299^b-337^a Varak) (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Sivas.
- Baka, Şermin (2014). *Milli Kütüphane Yz. A 801 Numaralı Mecmua (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Sivas. Giresun.
- Çapan, Pervin (2005). *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-indeks*, AKM Yayınları, Ankara.
- Çavuşoğlu Mehmet (1979). *Amrî Dîvanı Tenkidli Basım*, İÜEF Yayınları, İstanbul.
- Demirel, Şener (1999). "16. Yüzyıl Divan Şairlerinden Mânî", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 9/1, s. 25-51.
- Devellioğlu, Ferit (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.

- Grynaş, Kamil Ali (2011), “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, *Selçuk Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, s. 245-260.
- Gökalp, Haluk; Yıldız, Enes (2018). “İ.B.B. Atatürk Kitaplığı K 1565 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı Üzerine”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 11/55, s. 91-113.
- Gökalp, Haluk (2009). *Mûyî Nâlân u Handân*, Karahan Kitapevi, Adana.
- Gökalp, Haluk (2013). “Seyyid Vehbî'nin Divanında Yer Almayan Bir Kasidesi”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Sayı 8/1, s. 299-314.
- Güzel, Bilal (2012). *Kemiksiz-zâde Safver Mustafa ve “Nuhbetü'l- Âsâr Min Fevâidi'l- Eş'âr” İsimli Şair Tezkiresi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ankara.
- Hızlı, Mefail; Yurtsever, Murat (2000). *Ravza-i Evliya Balırcı Selîsî Şeyh Mehmed*, Arasta Yayınları, Bursa.
- Kartal, Ahmet (2006). *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kesik, Beyhan (2012). “Bazı Şiir Mecmualarından Hareketle Basılı Divanlarda Bulunmayan Bâkî Mahlaslı Şiirler”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, s. 115-122.
- Kut, Günay (1986). “Mecmu'a” Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler), C. 6, DergahYayınları, İstanbul.
- Levend, Agah Sırrı (2008). *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara.
- Mengi, Mine (2000). *Divan Şiiri Yazılar*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Mengi, Mine (2004). *Eski TürkEdebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Özel, Songül (2016). *Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (261b-299a Varakları Arası) İnceleme Metin*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Sivas.
- Özveren, Sedat (2015). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Şiir Mecmuası (Mecmû'a-i Kasâ'id)(91^b-126^aVarak)(Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YayınlanmamışYüksek lisans tezi, Sivas.
- Parlatır, İsmail (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Sami, Şemseddin (2009). *Kâmus-ı Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Selçuk, Bahir (2014). “Bir Şehir Medhiyesi: Nergisi'nin Saray Kasîdesi”, *International Journal of Language Academy*, Sayı 2/3, s. 27-39.
- Şentürk, Ahmet Atilla; Kartal, Ahmet (2005). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, Ankara.
- Yıldız, Enes (2018). Klasik Türk Edebiyatında Şehir Şiirleri ve Revânî'nin Yayınlanmış Divanı'nda Yer Almayan Medine Kasîdesi”, *International Journal of Language Academy* Sayı 6/2, s. 120-143.

Zavotçu, Gencay (2009). “Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Tezkiresi”, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>, (Erişim tarihi, 22.03.2017)

Zülfe, Ömer (2006). *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikâ ve Şiirleri*, Edebiyât Yayınevi, İstanbul.

